

Investigating the Process of Postverbal Appearance of Restrictive Relative Clauses in Persian

Ali Amoushahi ¹, Ali Darzi ²

1. Department of Linguistics, Faculty of Literature and Human Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran. Corresponding Author. Email: a.amoushahi2012@ut.ac.ir

2. Department of Linguistics, Faculty of Literature and Human Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: alidarzi@ut.ac.ir

Article Info

Article Type:
Research Article

Article History:

Received:
22, November, 2021

In Revised Form:
21, February, 2022

Accepted:
24, May, 2022

Published Online:
21, September, 2023

Abstract

The present article mainly aims to investigate the process through which relative clauses appear postverbally and distant from the noun they modify. To do so, relative clauses are first classified into two categories of Restrictive (RRC) and Non-restrictive Relative Clauses (NRRC). The article focuses only on the RRCs given the vastness of the research area. Adopting a non-movement analysis for postverbal RRCs within Minimalism, arguments coming from Quantifier Raising and Adjunct Merger are presented to support the hypothesis that RRCs are adjoined to a copy of the NP they modify after the latter adjoins to a functional projection in the left periphery to host the RRC. Furthermore, it is proposed that the head of the aforementioned functional projection may come from the lexicon with an optional strong D feature ([uD*]) that triggers the movement of the copy of the source NP. As such, assuming that we have verb movement in Persian and that complement clauses in this language move to their surface position within TP to check a clause type feature, the postverbal RRCs are predicted to follow complement clauses to give the right relative order of the two postverbal clauses, a prediction that is borne out. Finally, the restriction on the presence of only one RRC postverbally is scrutinized in addition to the compulsory postverbal appearance of RRCs in certain structures.

Keywords: relative clause, complement clause, copy of source NP, functional projection, adjunction

Cite this The Author(s): Amoushahi, A., Darzi, A., (2023). Investigating the process of the presence of relative clauses in the post-affiliative position in Persian language- Journal of Language Researches, No. 1, Vol.14, Serial No. 26, Spring & Summer- (135-153)- DOI:10.22059/jolr.2022.334309.666761

1. Introduction

Relative clauses have been traditionally categorized under two types of Restrictive (defining) and Non-restrictive (non-defining) ones. The first category is believed to provide essential information and restrict the NP being described. On the contrary, non-restrictive relative clauses, sometimes referred to as appositives, provide further, supplementary information which is not necessary for the detection of the noun being described.

There are conditions when a restrictive relative clause appears postverbally and far from the noun it modifies. Conventionally, this phenomenon is named Extraposition. So far, many attempts have been made by a number of linguists to investigate and depict a clear image of the process. While many assume that a relative clause moves from its merging spot within a noun phrase and adjoins a maximal projection, others propose that a relative clause is in fact late-merged postverbally and comes into a modification relation with the noun it modifies. Focusing on restrictive relative clauses in Persian, this paper investigates the process responsible for their appearance postverbally within the framework of Minimalism and through adopting a late-merge analysis.

2. Literature Review

Many linguists have attempted to sketch the procedure through which a restrictive relative clause appears postverbally and far from the noun it modifies. Baltin (1981,2006), for instance, proposes that constituents extracted from the subject and the object position adjoin the TP and the VP respectively. According to Ross (1967), restrictive relative clauses move out from their base position and attach to the right side of the first cyclic node, whereas from Overfelt's (2015) viewpoint, they are base-generated host-externally, in an adjunct position of the verbal spine, and far from the noun phrase they modify. Karimi (2001) also scrutinizes the pertinent mechanism claiming that all the constituents of a sentence move to higher functional projections stranding the relative clause following the verb. In addition, Mahmoodi (2013,2015) proposes an extraposition analysis of this phenomenon, believing that postverbal appearance of two restrictive relative clauses is licensed as long as one of them adjoins the TP and the other the FocP.

All these proposals, for one reason or another, fail to explain the data presented and investigated in this article. In fact, the puzzle of postverbal appearance of restrictive relative clauses remains unsolved in some examples where the present article makes an effort to provide convincing arguments to help resolve the puzzle.

3. Methodology

In this article a descriptive-analytic method is employed to support our proposal within the framework of Minimalism.

4. Results

The present article reviewed various proposals in the literature for the construction under discussion and incorporated Fox & Nissenbaum's (1999) argument to illustrate that a host-external attitude towards postverbal restrictive relative clauses seems to depict an image of the mechanism engaged efficiently. It was proposed that the functional projections between TP and CP host a copy of the source NP, with which the relative clause would merge later. Another issue which was discussed in this article was complement clauses and their position, in relation to restrictive relative clauses, as they also happen to emerge postverbally. It was hypothesized that the movement of the copy of the source NP is triggered by the optional (uD*) on the head of functional projections. Moreover, this feature was predicted to be

obligatory in the structures where the relative clause must be in a postverbal position in order to give the right linear order. In the end, the rationale behind the ambiguity of some structures was investigated and the indefiniteness of the source NPs present in the sentence was introduced as the reason.

5. Conclusion

We conclude that among the approaches and analyses proposed for the postverbal restrictive relative clauses, a host-external viewpoint fits to explain the syntactic reason and mechanism involved.

پژوهش‌های زبانی

شاپای الکترونیکی: ۲۴۶۲-۲۴۷۶

<https://jolr.ut.ac.ir/>

دانشگاه تهران

بررسی فرایند حضور بندهای موصولی تحدیدی در جایگاه پسا فعلی در زبان فارسی

علی عموشاهی^۱، علی درزی^۲

a.amoushahi2012@ut.ac.ir

alidarzi@ut.ac.ir

۱. نویسنده مسئول، گروه زبان‌شناسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه:

۲. گروه زبان‌شناسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه:

اطلاعات مقاله چکیده

هدف اصلی مقاله پیش‌رو بررسی چگونگی وقوع بندهای موصولی در جایگاه پسا فعلی و قرارگیری آنها با فاصله از هسته اسمی توصیف شونده‌شان است. در این راستا، ابتدا بندهای موصولی به دو گونه تحدیدی و غیرتحدیدی تقسیم می‌شوند. به دلیل گستردگی این حوزه، مقاله حاضر تنها سازوکار گونه تحدیدی را مورد بررسی قرار می‌دهد. در این مقاله، ضمن اتخاذ رویکردی غیر حرکتی به جملات موصولی پسا فعلی در قالب نظریه کمینه‌گرا و با ارائه استدلال‌های حاصل از فرایند ارتقا سور و ادغام سازه اداتی، از فرضیه‌ای حمایت می‌کنیم که به موجب آن بندهای موصولی پسا فعلی به نسخه‌ای از گروه اسمی موصوف که خود به گره‌ای نقشی در حاشیه سمت چپ ارتقا می‌یابد، متصل می‌شوند. بعلاوه، پیشنهاد می‌کنیم که مشخصه قوی [uD] موجود بر روی هسته گره نقشی مورد نظر که به صورت اختیاری از برشماری انتخاب می‌شود، انگیزه حرکت نسخه گروه اسمی مبدأ است. بدین ترتیب، در صورت قبول فرضیه حرکت فعل و حرکت بندهای متممی در زبان فارسی برای بازبینی مشخصه نوع جمله، محل وقوع بندهای موصولی پسا فعلی باید بالاتر از محل اتصال بندهای متممی باشد تا از نظر توالی خطی پس از بند متممی واقع شوند، پیش‌بینی که صحت آن نشان داده خواهد شد. در نهایت، محدودیت حضور تنها یک بند موصولی و نیز اجباری بودن حضور دسته‌ای از بندهای موصولی در جایگاه پسا فعلی را تبیین خواهیم کرد.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۰/۰۹/۰۱

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۰/۱۲/۰۲

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۳/۰۲

تاریخ انتشار:

۱۴۰۲/۰۶/۳۰

بند موصولی، بند متممی، کپی گروه اسمی مبدأ، گره نقشی، اتصال.

واژه‌های کلیدی:

استناد: عموشاهی، علی، درزی، علی؛ (۱۴۰۲). بررسی فرایند حضور بندهای موصولی تحدیدی در جایگاه پسا فعلی در زبان فارسی: پژوهش‌های زبانی، سال ۱۴، شماره

DOI:10.22059/jolr.2022.334309.666761

۱، بهار و تابستان، پیاپی ۲۶ - (۱۵۳-۱۳۵).

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

۱. مقدمه

کامری^۱ (۱۹۸۹) با نگاهی نقش بنیان بندهای موصولی را به دو دسته محدودکننده (تحدیدی)^۲ و غیر محدودکننده (غیرتحدیدی)^۳ تقسیم می‌کند؛ اما از دیدگاه سلس مورشیا^۴ و فریمن^۵ (۱۹۷۷) نقش نحوی هسته بند موصولی در جمله مبنای تقسیم‌بندی قرار می‌گیرد.

پس‌گذاری بندهای موصولی از کنار هسته اسمی توصیف‌شونده‌شان از جمله موضوعاتی است که زبان‌شناسان مختلف، راهکارها و دلایل متعددی برای آن ذکر کرده‌اند. برخی از آن‌ها دلایل نحوی و بعضی دلایل غیر نحوی را علت این پدیده می‌دانند. برخی دیگر نیز اصلاً آن‌ها را حاصل حرکت نمی‌دانند.

ساخت اولیه‌ای که راس^۶ (۱۹۶۷) برای پس‌گذاری بندهای موصولی در نظر گرفت، از نوع درون‌میزبان^۷ بود که طی آن بند موصولی از جایگاه اولیه خود خارج و به سمت راست آنچه راس از آن با نام گره چرخه‌ای نخست^۸ یاد می‌کند متصل می‌شد. در حالی که بنابر دیدگاه برون‌میزبان^۹ بند موصولی از همان ابتدا خارج (با فاصله) از گروه اسمی و در جایگاه ادات گروه فعلی^{۱۰} تولید می‌شود (اورفلت^{۱۱}، ۲۰۱۵).

مقاله حاضر به دنبال آن است تا در چارچوب برنامه کمینه‌گرایی چامسکی (۱۹۹۵) سازوکار دخیل در وقوع بند موصولی در جایگاه پسا فعلی در زبان فارسی (۱)، عدم امکان وقوع همزمان دو بند موصولی تحدیدی در جایگاه پسا فعلی (۲)، موقعیت بندهای متممی نسبت به بندهای موصولی (۳)، جابجایی اجباری برخی از بندهای موصولی (۴) و همچنین علت ابهام حاصل از وقوع جملات موصولی در جایگاه پسا فعلی (۵) را تبیین کند.

-
1. Comrie
 2. restrictive
 3. non-restrictive
 4. Celce-Murcia
 5. Freeman
 6. Ross
 7. host-internal
 8. first cyclic node
 9. host-external
 10. verbal spine
 11. Overfelt

- (۱) الف. من کتابی را که برادرم خریده بود به استادم دادم.
ب. من کتابی را به استادم دادم [که برادرم خریده بود].
- (۲) الف. کتابی را که برادرم خریده بود به استادی که خوش اخلاق بود دادم.
ب. کتابی را که برادرم خریده بود به استادی دادم [که خوش اخلاق بود].
ج. *کتابی را به استادی دادم [که برادرم خریده بود] [که خوش اخلاق بود].
د. * کتابی را به استادی دادم [که خوش اخلاق بود] [که برادرم خریده بود].
- (۳) الف. استاد ما به دانشجویی t گفتند بود [که سر موقع به گروه مراجعه کنه]؛ [که ترم سه کارشناسی بود].
ب. * استاد ما به دانشجویی t گفتند بود [که ترم سه کارشناسی بود] [که سر موقع به گروه مراجعه کنه].
الف. ???/?? رهبر ما آن طفل دوازده ساله‌ای [که با نارنجک خود را زیر تانک دشمن انداخت و شهید شد] است.
ب. رهبر ما آن طفل دوازده ساله‌ای است [که با نارنجک خود را زیر تانک دشمن انداخت و شهید شد].
- (۴) الف. پسری که لباس آبی به تن داشت دختری را زد.
ب. پسری دختری را که لباس آبی به تن داشت زد.
ج. [پسری]؛ [دختری]؛ ز را زد [که لباس آبی به تن داشت].
در بخش دوم این مقاله، به پیشینه پس‌گذاری جملات موصولی و الزامات و محدودیت‌های آن، در بخش سوم چارچوب نظری و در بخش چهارم تحلیل داده‌ها، جایگاه اتصال و سازوکار مربوط به وقوع بند موصولی در جایگاه پسافعلی می‌پردازیم. بخش پایانی نیز خلاصه و نتیجه‌گیری مقاله است.

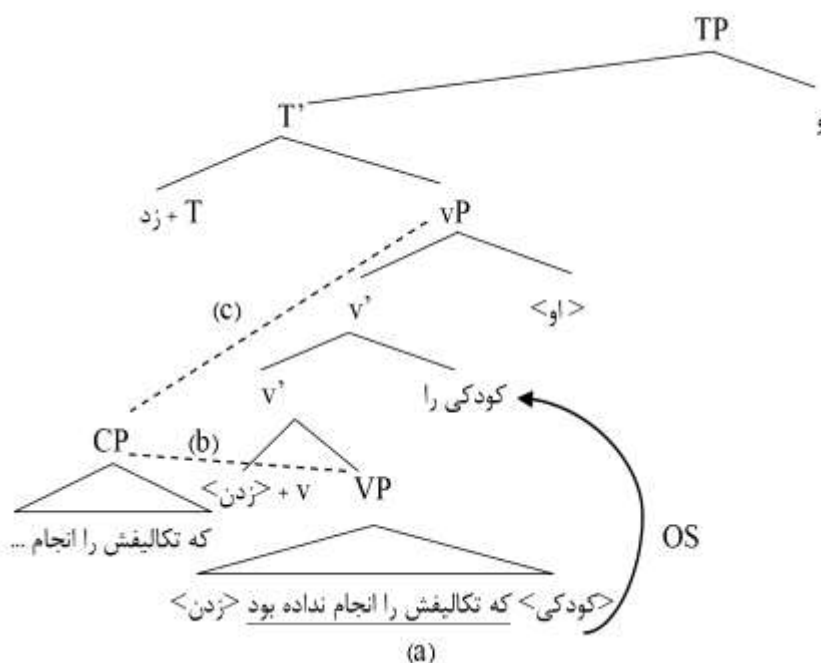
۲. پیشینه پژوهش

۱-۲. افزودگی بند موصولی به گروه فعلی

بالتین (۱۹۸۱، ۲۰۰۶) به صورت کلی ادعا می‌کند هر عنصری که از درون فاعل پس‌گذاری شود (بندهای موصولی و گروه حرف اضافه‌ای) به گروه زمان و هر عنصری که از درون مفعول پس‌گذاری شود به گروه فعلی بزرگ متصل می‌گردد. پرسش این است که آیا چنین تحلیلی در مورد زبان فارسی صادق است. از نظر نگارندگان این رویکرد در مورد بندهای موصولی مفعولی، قابل تعمیم به زبان فارسی نیست و اصلی‌ترین دلیل آن هم حرکت فعل در زبان فارسی از هسته گروه فعلی کوچک به هسته گروه زمان یا گروه

نمود کامل است (درزی و انوشه ۱۳۸۹). بدین معنا که بند موصولی چه در جایگاه زیرساختی خود در کنار هسته اسمی (a در نمودار ۱) و چه در جایگاه اتصال به گروه فعلی بزرگ (b در نمودار ۱) یا گروه فعلی کوچک (c در نمودار ۱)، پیش از فعل قرار خواهد گرفت، درحالی که پس‌گذاری بندهای موصولی، آن‌ها را به جایگاه پسافعلی منتقل می‌کند. مثال زیر این وضعیت را به خوبی نشان می‌دهد.

(۶) او کودکی t_i را زد [که تکالیفش را انجام نداده بود]._i

نمودار ۱: بازنمایی نحوی جمله ۶

۲-۲. حرکت به چپ و رهاسازی بند موصولی در جایگاه پسافعلی

کریمی (۲۰۰۱) بندهای موصولی و حضور آن‌ها در جایگاه پسافعلی را مورد بررسی قرار داده است. وی علت وجود بند موصولی در جایگاه بعد از فعل را حرکت سایر عناصر به جایگاه‌های نقشی بالاتر و باقی ماندن بند موصولی در آخر جمله می‌داند و نه حرکت بند موصولی. ارزیابی تحلیل کریمی بستگی به جایگاه هسته زمان در زبان فارسی و نیز حرکت یا عدم حرکت هسته فعل به هسته زمان دارد. کریمی (۲۰۰۱) گروه زمان را هسته ابتدا در نظر می‌گیرد و قائل به حرکت آشکار هسته فعل به هسته زمان برای

بازبینی مشخصه زمان دستوری نمی‌شود. از آنجا که در تحلیل خود از وقوع جملات موصولی پس‌فاعلی در زبان فارسی از درزی و انوشه (۱۳۸۹) پیروی کرده‌ایم و قائل به هسته انتها بودن گروه زمان و حرکت هسته فعل به هسته گروه زمان شده‌ایم، از ارزیابی تحلیل کریمی (۲۰۰۱) از جملات موصولی خودداری می‌کنیم.

۳-۲. امکان پس‌گذاری دو بند موصولی

محمودی در رساله خود (۱۳۹۲) و مقاله‌ای به سال (۱۳۹۴) تحت عنوان بررسی نحوی بندهای موصولی در زبان فارسی: فرایند حرکت بند، می‌کوشد از بین سه رویکرد موجود حرکت بند (پس‌گذاری)، ادغام با تأخیر و رهاسازی، از رویکرد حرکت بند حمایت نماید. وی حضور بندهای موصولی متوالی در پایان جمله را ممکن می‌داند و ادعا می‌کند این بندها مانند بندهای موصولی با هسته‌های همپایه و یا بندهای نتیجه که از جایگاه متمم درجه به جایگاه پایان جمله به صورت اجباری حرکت می‌کنند، به گروه زمان و یا گروه کانون افزوده می‌شوند تا بر ردّ خود، سازه‌فرمانی داشته باشند. از نظر او، وجود همزمان دو بند موصولی فاعلی و مفعولی در آخر جمله به شرطی که یکی از این دو بند به گروه زمان و دیگری به گروه کانون متصل شود امکان‌پذیر است.

در پژوهش حاضر، بنا بر شمّ زبانی نگارندگان وقوع دو بند موصولی در جملاتی از قبیل (۲ ج) و (۲ د) زنجیره‌ای غیر قابل قبول به دست می‌دهد. همچنین در تلقی کردن بند سیاه نوشته‌شده در مثال (۷) به‌عنوان بند موصولی نیز با محمودی (۱۳۹۴) هم‌عقیده نیستیم، چراکه در میان پژوهشگران این نظر قبول عام یافته است که حرف ربط «که» در آغاز جملات متممی قابل حذف و در آغاز جملات موصولی غیر قابل حذف است. در جمله (۷) نیز این حرف ربط قابل حذف است.

(۷) آدم‌های احمقی نرخ‌هایی را اعلام کردند (که) غیر واقعی است که جز به خودشان به دیگران فکر نمی‌کنند. (محمودی، ۱۳۹۴: ۲۵۶)

۳. چارچوب نظری

برنامه کمینه‌گرا جدیدترین نسخه از تحولات دستور زایشی است. در این رویکرد، اقتصادی‌ترین نظریه علمی آن است که با کمترین ابزارها و مفاهیم نظری ممکن، تبیینی از داده‌های زبانی مورد بررسی را به دست دهد. یکی از فرایندهای دخیل در برنامه کمینه‌گرا، فرایند حرکت (جابجایی) است. حرکت عناصر به دو دسته کلی حرکت گروه و حرکت هسته تقسیم می‌شود. در حرکت گروه، یک فرافکن بیشینه جابجا می‌شود و به جایگاه شاخص گروه مقصد حرکت می‌کند و یا به فرافکن بیشینه‌ای متصل

می‌شود. این نوع حرکت شرط گسترش را نقض نمی‌کند، چراکه همیشه ریشه نمودار درختی را در مرحله‌ای از اشتقاق جمله هدف قرار می‌دهد؛ اما در حرکت هسته، هسته یک فرافکن بیشینه به جایگاه هسته فرافکن بیشینه دیگری جابجا می‌شود. این جابجایی از نوع افزودگی است. نکته‌ای که باید بدان اشاره کرد این است که عناصر نحوی نمی‌توانند به صورت آزادانه و فارغ از ملاحظات نظری و یا انگیزه‌های دستوری و کلامی حرکت کنند؛ به عبارت دیگر، حرکت سازه‌ها به انگیزه بازبینی مشخصه تعبیرناپذیر و تابع شرایط و محدودیت‌هایی است که از آن میان می‌توان به شرط پیوند کمینه^۱ و مداخله^۲ اشاره کرد.

۴. تحلیل داده‌ها

۴-۱. محل اتصال بندهای موصولی

در این بخش با بهره‌گیری از تحلیل فاکس و نیسنباوم^۳ (۱۹۹۹)، داده‌های ارائه شده را تبیین و محل اتصال بندهای موصولی را مشخص می‌کنیم. با استناد به تحلیل یاد شده می‌توان محل قرار گرفتن جملات موصولی به ظاهر پس‌گذاری شده را جایگاه‌های نقشی موجود در حاشیه سمت چپ یعنی در حد فاصل گروه زمان و گروه متمم‌ساز دانست.

فاکس و نیسنباوم (۱۹۹۹) معتقدند قرار گرفتن بند موصولی، برخلاف بندهای متممی، در جایگاه پس از فعل حاصل حرکت و پس‌گذاری آشکارا نیست. به تعبیر دقیق‌تر، پس‌گذاری سازه‌های متممی پیرو الزامات و قواعد حاکم بر جابجایی است در حالی که سازه‌های اداتی در این باره رفتارها و ویژگی‌های متفاوتی از خود نشان می‌دهند.^۴

آنچه در تحلیل فاکس و نیسنباوم می‌تواند حائز اهمیت باشد فرایندی است که طی آن سازه‌های اداتی در جایگاه پسا فعلی قرار می‌گیرند. این فرایند شامل دو مرحله بوده که به ترتیب ارتقاء سور^۵ و ادغام ادات^۶ نامیده می‌شوند و عملکرد آن‌ها بدین شکل است که در مرحله اول کپی گروه اسمی مبدأ^۷ (گروه اسمی که سازه اداتی آن را

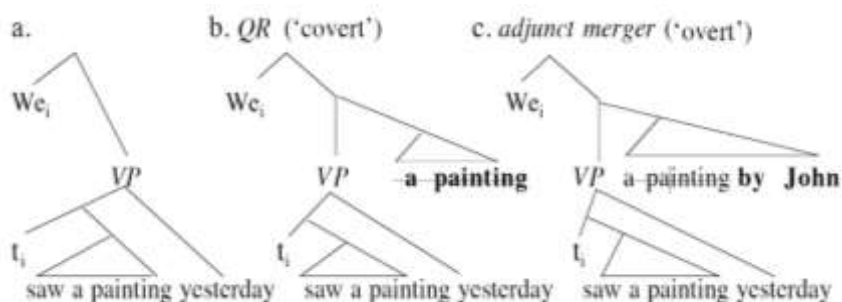
1. Minimal Link Condition
2. intervention
3. Fox and Nissenbaum

۴. برای اطلاعات بیشتر بنگرید به فاکس و نیسنباوم (۱۹۹۹)

5. Quantifier Raising
6. adjunct merger
7. source NP

توصیف می‌کند) به یکی از گره‌های موجود ارتقا می‌یابد و در مرحله دوم سازه اداتی به صورت آشکارا^۱ با کپی گروه اسمی ادغام می‌شود تا آن را توصیف کند. پس از آن، کپی گروه اسمی مبدأ حذف می‌شود و آنچه باقی می‌ماند سازه اداتی در جایگاه روساختی خود است. برای روشن‌تر شدن موضوع به مثال (۸) و نمودار آن توجه کنید:

We saw a painting yesterday by John. (Fox & Nissenbaum, 1999) (۸)

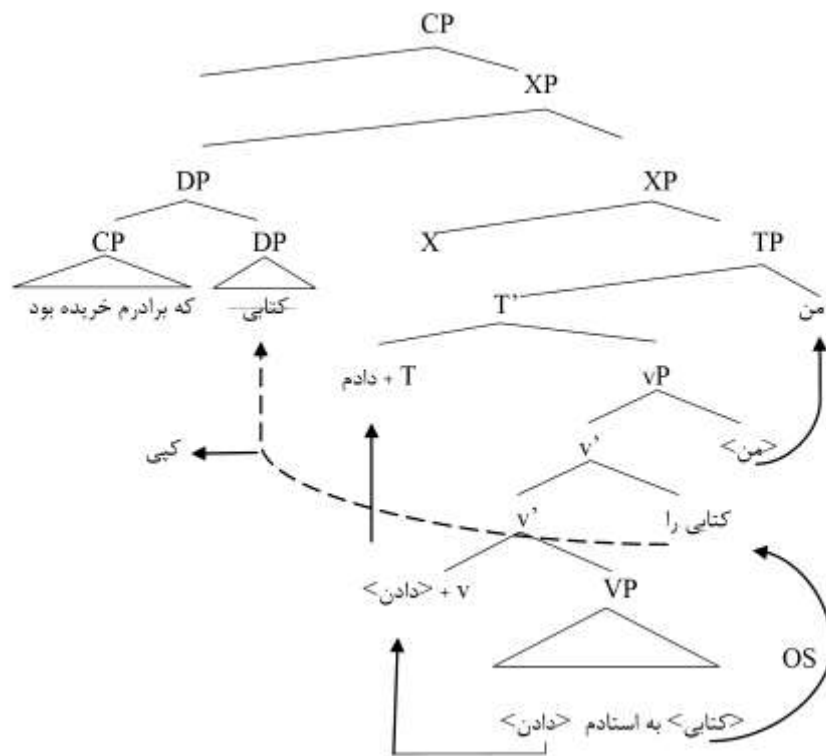
نمودار ۲: بازنمایی سازوکار فاکس و نیسنباوم

با در نظر گرفتن تحلیل ارائه‌شده حال می‌توان داده‌های زبان فارسی را بررسی کرد. بدین منظور، جملات (۱) که در زیر تحت عنوان مثال (۹) تکرار شده است را در نظر بگیرید.

(۹) الف. من کتابی را [که برادرم خریده بود] به استادم دادم.

ب. من کتابی را به استادم دادم [که برادرم خریده بود].

در مثال (۹ الف) بند موصولی در کنار گروه اسمی مبدأ که در اینجا نقش مفعول را دارد، قرار گرفته و آن را توصیف می‌کند، اما در مثال (۹ ب) بند موصولی در جایگاه پسافعلی واقع شده است. در قالب تحلیل فاکس و نیسنباوم (۱۹۹۹)، روشن است که ابتدا کپی گروه اسمی مبدأ (کتابی) به یکی از گره‌های نقشی موجود بین گروه زمان و گروه متمم‌ساز (XP در نمودار ۳) حرکت کرده و به آن متصل شده است. پس از آن بند موصولی به صورت آشکارا به کپی گروه اسمی مبدأ متصل شده و سپس کپی گروه اسمی مبدأ حذف گردیده است. بدین صورت بند موصولی نهایتاً در جایگاه پسافعلی قرار می‌گیرد. این وضعیت در نمودار زیر نشان داده شده است.

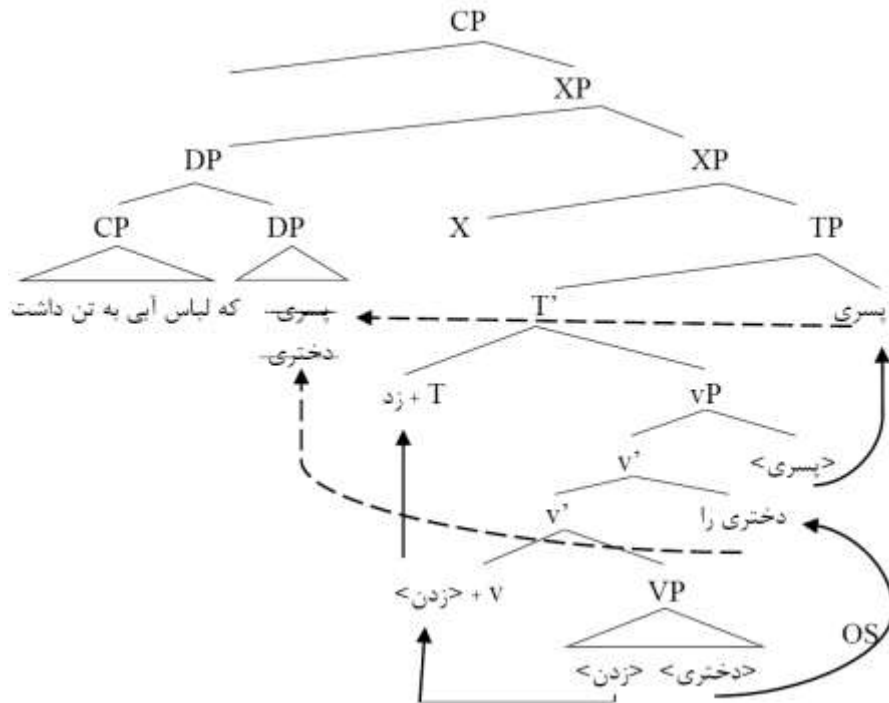
نمودار ۳: بازنمایی جمله ۹ ب

مسئله دیگری که در آغاز این مقاله به آن اشاره شد ابهام در خوانش جملاتی مانند (۵ ج) است که در زیر تحت عنوان مثال (۱۰) تکرار شده است.

(۱۰) [پسری]i: [دختری]z را زد [که لباس آبی به تن داشت]i/z

اگر رویکرد جابجایی بند موصولی از کنار هسته اسمی را بپذیریم، قادر به تبیین علت آن نخواهیم بود. این در حالی است که رویکرد فاکس و نیسنباوم (۱۹۹۹) امکان توجیه این پدیده را به خوبی فراهم می‌کند. بدین صورت که می‌توان از هر یک از دو گروه اسمی موصوف فاعل یا مفعول (پسری یا دختری) نسخه‌ای را ساخته، ارتقا داده و سپس بند موصولی پسافعلی را بدان متصل کرد و آنگاه نسخه موصوف را حذف کرد. در صورت منطقی^۱ نیز هر یک از دو گره اسمی مبدأ می‌توانند بازیابی شوند. برای روشن شدن این موضوع به نمودار زیر توجه کنید.

1. Logical Form

نمودار ۴: بازنمایی جمله ۱۰

۲-۴. انگیزه حرکت

انگیزه جابجایی در برنامه کمینه‌گرا، بازبینی مشخصه قوی بر روی سازه‌های نحوی است (چامسکی ۱۹۹۵). ما نیز انگیزه حرکت کپی گروه اسمی مبدأ را وجود مشخصه‌ای اختیاری و قوی از نوع (uD^*) بر روی هسته یکی از گره‌های نقشی بین گروه زمان و گروه متمم‌ساز می‌دانیم. این امر سبب می‌شود که کپی یکی از گروه‌های اسمی مبدأ برای بازبینی مشخصه تعبیرناپذیر یادشده حرکت کند و به XP متصل گردد. اکنون می‌توانیم محدودیت وقوع تنها یک جمله موصولی پسافعلی را نیز تبیین نماییم، زیرا تنها یک مشخصه تعبیرناپذیر از این دست بر روی هسته گره نقشی مذکور وجود دارد. بدیهی است که شرط پیوند کمینه در این میان نقشی ایفا نمی‌کند چراکه هر کدام از گروه‌های اسمی مبدأ این امکان را دارند که به XP متصل شوند. پس از آن‌که بازبینی صورت گرفت این مشخصه به‌طور کامل حذف می‌گردد. بدین صورت دیگر امکان جابجایی به جایگاه پسافعلی برای سایر گروه‌های اسمی مبدأ موجود در جمله وجود نخواهد داشت.

نکته دیگری که در مقدمه پژوهش حاضر مطرح گردید اجباری بودن وقوع بند موصولی پسا فعلی در پاره‌ای از جملات بود. در حقیقت زمانی که فعل جمله پایه از نوع افعال ربطی^۱ (بودن، مثال ۱۱) یا به صورت کلی‌تر افعال ایستا^۲ (داشتن، مثال ۱۲) باشد، ظاهراً وقوع بند موصولی در جایگاه پس از فعل امری اجباری است. شاید برخی علت این پدیده را یکسان بودن فعل جمله پایه و بند موصولی بدانند اما مثال (۱۳) نشان می‌دهد که حتی اگر فعل‌ها نیز یکسان نباشند، کماکان وقوع بند موصولی پسا فعلی اجباری خواهد بود.

(۱۱) الف. *او نویسنده‌ای [که این کتاب را نوشته است] است.

ب. او نویسنده‌ای است [که این کتاب را نوشته است].

(۱۲) الف. *احساس کردم در خودم چیزهایی [که دیگران ندارند] دارم.

ب. احساس کردم در خودم چیزهایی دارم [که دیگران ندارند]. (محمودی ۱۳۹۲)

(۱۳) الف. ??? رهبر ما آن طفل دوازده ساله‌ای [که با نارنجک خود را زیر تانک دشمن انداخت و شهید شد] است.

ب. رهبر ما آن طفل دوازده ساله‌ای است [که با نارنجک خود را زیر تانک دشمن انداخت و شهید شد].

از نظر برخی از پژوهشگران از جمله محمودی (۱۳۹۴) علت قرار گرفتن بند موصولی در جایگاه پسا فعلی در این‌گونه از جملات ساخت اطلاعاتی است. بدین معنا که سازه‌هایی که دارای اطلاع نو هستند ترجیحاً در پایان جمله قرار می‌گیرند. از نظر نگارندگان نیز حضور بند موصولی در پایان جمله اجباری است اما دلیل وقوع این پدیده را باید در حوزه نحو جستجو کرد و بنابراین عامل این فرایند را وجود اجباری یک (*uD) بر روی هسته گره نقشی XP جمله پایه در نظر می‌گیریم که حرکت کپی گروه اسمی مبدأ را جهت ادغام بند موصولی منجر می‌شود.

۴-۳. ترتیب خطی بندهای متممی با توجه به جایگاه بندهای موصولی

تاکنون زبان‌شناسان متعددی از جمله کریمی (۲۰۰۵)، درزی (۱۹۹۶)، دبیرمقدم (۱۹۸۲) و انوشه (۱۳۸۸) دست به تحلیل جایگاه بندهای متممی زده‌اند. در بین این مطالعات، انوشه (۱۳۸۸) معتقد است که بند متممی دارای یک مشخصه تعبیرناپذیر نوع

1. linking / copular verbs

2. stative verbs

جمله^۱ قوی (uC*) است که جفت تعبیرپذیر آن روی هسته گروه زمان قرار دارد و برای اینکه این مشخصه قوی بازبینی و حذف شود، بند متممی باید از جایگاه زیرساختی خود یعنی جایگاه پیش از فعل، به جایگاه روساختی یعنی جایگاه پس از فعل حرکت کند و نهایتاً به گروه زمان متصل شود. این وضعیت در مثال (۱۴) نشان داده شده است.

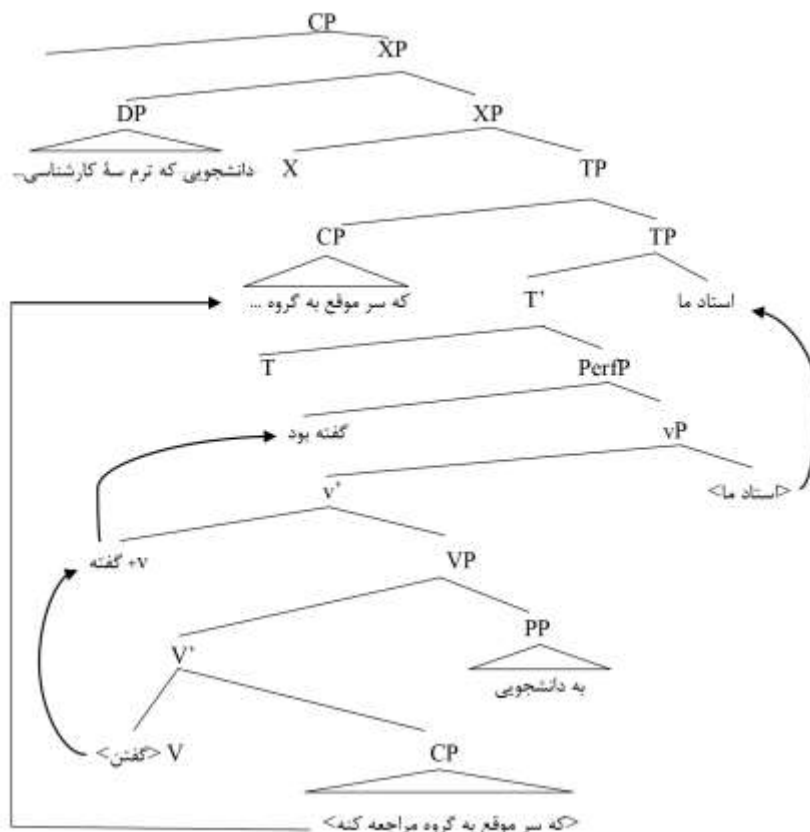
(۱۴) سهراب (CP) گفته بود [CP (که) TP سارا این کار را می‌گیرد.]] (انوشه ۱۳۸۸)

همان‌گونه که قبلاً اشاره شد، جایگاه زیرساختی جملات متمم در زبان فارسی موضوعی مورد مناقشه است و ما در این بخش درصدد بررسی دیدگاه‌های مختلف در این خصوص نیستیم. با وجود این، اگر کلیت نظر انوشه (۱۳۸۸) را در مورد بندهای متممی بپذیریم می‌توانیم به سادگی بدساختی جملات زیر را تبیین نماییم.

(۱۵) * آدم‌های احمقی نرخ‌هایی را t_{CP} اعلام کردند [که جز به خودشان به دیگران فکر نمی‌کنند] RC [که غیرواقعی است. CP]

(۱۶) * استاد ما به دانشجویی t_{CP} گفته بود [که ترم سه کارشناسی بود] RC [که سر موقع به گروه مراجعه کنه. CP]

در جملات بالا بند موصولی پیش از بند متممی واقع شده است. این در حالی است که بند متممی باید بنا بر تحلیل انوشه (۱۳۸۸) به گروه زمان متصل شود و بنابراین جایگاه آن پایین‌تر از جایگاه اتصال کپی گروه اسمی مبدأ یعنی جمله موصولی پسافعلی است. بدساختی این جملات در قالب تحلیل پیشنهادی مقاله حاضر به خوبی تبیین می‌شود. ادغام مؤخر جمله موصولی در جایگاهی بالاتر از گروه زمان موجب می‌شود تا به لحاظ خطی بعد از جمله متمم قرار گیرد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که گرچه وجود یک بند متممی و یک بند موصولی در جایگاه پسافعلی ممکن است، اما ترتیب قرارگیری این دو سازه حائز اهمیت است و بند متممی باید پیش از بند موصولی قرار گیرد. نمودار زیر بازنمایی گونه خوش ساخت این جملات را نشان می‌دهد.

نمودار ۵: بازنمایی گونه خوش ساخت جمله ۱۶

آنچه در نمودار (۵) می‌تواند بحث‌برانگیز باشد عدم امکان اتصال کپی گروه اسمی مبدأ حاضر در جایگاه فاعل (شاخص گروه زمان) به XP است؛ به عبارت دیگر، چرا حضور بند موصولی در جایگاه پسا فعلی در مثال (۱۶) مانند جمله (۵) موجب ابهام در معنا نمی‌شود؟

فاکس و نیسنباوم (۱۹۹۹) به پیروی از فینگو و هیگینبوتام^۱ (۱۹۸۰) معتقدند در زبان انگلیسی خروج از گروه اسمی مشخص^۲ زنجیره‌ای غیر قابل قبول به دست می‌دهد در حالی که در گروه‌های اسمی نامشخص^۳ این‌طور نیست.

- (17) a. Who_i did Mary see [a (good) picture of t_i]?
 b.?? Who_i did Mary see [the (best) picture of t_i]?

1. Fiengo and Higginbotham

2. definite

3. indefinite

کریمی (۲۰۰۵) نیز نشان می‌دهد که این مسئله در مورد زبان فارسی صادق است و خروج از گروه اسمی مشخص فاعلی (۱۸ د) و مفعولی (۱۸ ب) ممکن نیست.

(۱۸) الف. [از کدوم شاعر]؛ کیمیا [DP یه شعر t_i] خونند؟

ب. * [از کدوم شاعر]؛ کیمیا [DP این شعر t_i] رو خونند؟

ج. [از کدوم نویسنده]؛ امسال [DP یه کتاب t_i] منتشر شد؟

د. * [از کدوم نویسنده]؛ امسال [DP این کتاب t_i] منتشر شد؟ کریمی (۲۰۰۵:۱۰۰)

اگر بخواهیم این محدودیت را در قالب تحلیل فاکس و نیسنباؤم (۱۹۹۹) مطرح کنیم باید قائل به آن شویم که نسخه‌برداری از روی گروه اسمی مشخص امکان‌پذیر نیست. اکنون با توجه به اینکه گروه اسمی موجود در جایگاه فاعل نمودار (۵) از نوع مشخص است، فرایند نسخه‌برداری و اتصال آن به XP ممکن نیست و بدین صورت بند موصولی پسافعلی نمی‌تواند توصیف‌گر گروه اسمی مبدأ حاضر در شاخص گروه زمان باشد؛ اما همان‌طور که در آغاز مقاله دیدیم در مورد جملات (۵) این ابهام در معنا به وجود می‌آید چراکه هر دو گروه اسمی فاعلی و مفعولی نامشخص هستند. مثال زیر به‌عنوان شاهد بیشتر در این رابطه آورده شده است.

(۱۹) الف. [این موش]؛ [پنیری] ز رو دزدید [که روی تله بود]. [i*/j]

ب. [موشی]؛ [این پنیر] ز رو دزدید [که روی تله بود]. [i/j*]

ج. [موشی]؛ [پنیری] ز رو دزدید [که روی تله بود]. [i/j]

اکنون که سازوکار دخیل در وقوع بند موصولی پسافعلی را تبیین نمودیم، می‌توانیم به ساخت‌هایی مانند آنچه در مثال (۲۰) آمده نیز بپردازیم. در این ساخت‌ها گروه اسمی مبدأ از جایگاه زیرساختی خود (جایگاه ادغام) به جایگاه روساختی در آغاز جمله حرکت کرده است در حالی که جمله موصولی مربوط بدان در انتهای جمله اصلی تظاهر یافته است.

(۲۰) [پسری]؛ [CP من فکر می‌کنم CP] t_i این کارو انجام داده [که لباس آبی به تن داشت].

بدیهی است که در تحلیل این جمله فرضیه حرکت گروه اسمی «پسری» به همراه جمله موصولی مربوط بدان به ابتدای جمله اصلی و در پی آن پس‌گذاری جمله موصولی مورد نظر قابل حمایت نیست، زیرا این فرضیه ما را به نقطه آغاز حل مسئله جدایی جمله موصولی از گروه اسمی توصیف‌شده توسط آن بازمی‌گرداند. لیکن، در چارچوب رویکرد اتخاذشده در این مقاله، تبیین این دسته از جملات به‌سادگی امکان‌پذیر است.

در قالب این رویکرد، ابتدا یک نسخه از گروه اسمی مبدأ، یعنی گروه اسمی «پسری» ساخته و آن را به یکی از گره‌های موجود در فضای نحوی میان TP و CP که دارای مشخصه اختیاری تعبیرناپذیر (*uD) در سمت انتهای جمله متصل می‌کنیم تا مشخصه مزبور از روی فراقکن نقشی مربوطه بازبینی و حذف شود. در مرحله دوم جمله موصولی توصیف‌گر آن گروه اسمی را بدان متصل می‌کنیم تا آن را توصیف کند. توجه نمایید هیچ محدودیت نحوی مانع از آن نیست که گروه اسمی «پسری» از جایگاه زیرساختی خود تحت تأثیر عوامل کلامی دستخوش حرکت شود. از این رو، قائل به این می‌شویم که این گروه اسمی تحت تأثیر فرایند مبتداسازی به شاخص گروه مبتدا در حاشیه سمت چپ جمله (سمت راست جمله با توجه به جهت خط فارسی) حرکت می‌کند. در نهایت، کپی گروه اسمی که میزبان جمله موصولی در انتهای جمله بود در بخش آوایی حذف می‌شود تا زنجیرهٔ روساختی (۲۰) به دست آید.

۵. نتیجه

در این مقاله، ابتدا به بررسی و نقد پژوهش‌های انجام گرفته و مطابقت آن‌ها با داده‌های زبان فارسی پرداختیم. پس از آن با بهره‌گیری از تحلیل فاکس و نینسبائوم نشان دادیم که رویکرد برون‌میزبان می‌تواند پدیدهٔ وقوع بند موصولی در جایگاه پسا فعلی را بهتر تبیین نماید و داده‌های زبان فارسی را توجیه کند. در نهایت، گروه‌های نقشی بین گروه زمان و متمم‌ساز به عنوان محل اتصال کپی گروه‌های اسمی مبدأ که خود میزبان بند موصولی هستند، معرفی شدند. سپس به مسئلهٔ جایگاه بند متممی پرداخته شد چراکه این دسته از بندها نیز در جایگاه پسا فعلی واقع می‌شوند و ترتیب آنها نسبت به بندهای موصولی پسا فعلی تبیین شد. همچنین، انگیزهٔ حرکت بندهای موصولی و متممی مورد بحث قرار گرفت که نگارندگان مشخصهٔ اختیاری قوی (*uD) موجود بر روی هستهٔ گره‌های نقشی را به عنوان انگیزهٔ اصلی جابجایی گروه اسمی مبدأ معرفی نمودند. علاوه بر آن، با اجباری تلقی کردن این مشخصه بر روی هستهٔ گره‌های نقشی بندهای دربردارندهٔ این‌گونه از جملات موصولی، به جملاتی پرداختیم که در آنها بند موصولی اجباراً باید در جایگاه بعد از فعل واقع شود. در پایان نیز علت ابهام ناشی از وقوع بند موصولی پسا فعلی را بررسی نمودیم و دلیل آن را نامشخص بودن گروه‌های اسمی موجود در جمله عنوان کردیم.

منابع

- انوشه، مزدک. (۱۳۸۸). نقدی بر تحلیل پوسته‌ای گروه فعلی در زبان فارسی، *زبان و زبان‌شناسی*، دوره ۵، شماره ۹.
- درزی، علی و انوشه، مزدک. (۱۳۸۹). حرکت فعل اصلی در زبان فارسی: رویکردی کمینه‌گرا، *پژوهش‌های زبانی*، سال ۲، شماره ۳.
- محمودی، سولماز. (۱۳۹۲). *بررسی نحوی بندهای موصولی و متممی در زبان فارسی*، پایان‌نامه دکتری زبان‌شناسی همگانی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
- محمودی، سولماز. (۱۳۹۴). *بررسی نحوی بندهای موصولی در زبان فارسی: فرایند حرکت بند، جستارهای زبانی*، دوره ۶، شماره ۳.
- Anusheh, M. 2009. A criticism on VP Shell Analysis in Persian, *language and linguistics*. 5 (9). [In Persian]
- Baltin, M. R. 1981. Baker, CL & J. McCarthy (eds.), *the Logical Problem of Language Acquisition*: MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Baltin, M. 2006. Extraposition. *The Blackwell companion to syntax*, 237-271.
- Celce-Murcia, M., & Larsen-Freeman, D. 1999. *The grammar book* (2nd ed.). Boston: Heinle & Heinle.
- Chomsky, N. 1995. *The Minimalist Program*. The MIT Press, Cambridge.
- Comrie, B. 1989. *Language universals and linguistic typology: Syntax and morphology*: University of Chicago Press.
- Dabir-Moghaddam, M. 1982. *Syntax and semantics of causative constructions in Persian*. University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Darzi, A. 1996. *Word order, NP movements, and opacity conditions in Persian*: University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Darzi, A. & Anusheh, M. 2010. Main verb movement in Persian: a minimalist approach, *researches in language*, 2 (3). [In Persian]
- Fiengo, Robert and James Higginbotham (1980). *Opacity in NP* Linguistic Analysis, 7, 395-421.
- Fox, D. and Nissenbaum, J., 1999. *Extraposition and scope: A case for overt QR*. In Proceedings of the 18th West Coast Conference on formal linguistics (Vol. 18, No. 2, 132-144).
- Karimi, S. 2001. *Persian complex DPs: How mysterious are they?* Canadian Journal of Linguistics/Revue canadienne de linguistique, 46(1-2), 63-96.
- Karimi, S. 2005. *A Minimalist Approach to Scrambling: Evidence from Persian*: De Gruyter Mouton

- Mahmudi, S. 2013. A syntactic investigation of relative and complement clauses in Persian. Ph.D thesis. Faculty of literature. Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran. [In Persian]
- Mahmudi, S. 2015. A syntactic investigation of relative clauses in Persian: relative clause movement. *language related research*, 6 (3). [In Persian]
- Overfelt, J. 2015. *Extraposition of NPIs from NP*. *Lingua*, 164, 25-44.
- Ross, J. R. 1967. *Constraints on variables in syntax (Ph. D. thesis)*: MIT Cambridge, MA.

